

TOPONÍMIA EN DISSEMINAT A LA PERIFÈRIA DE PALMA (IV): EL PLA DELS INDIOTERS (1841-1869)

Antoni Ginard Bujosa

INTRODUCCIÓ

La toponímia i l'evolució de les propietats en disseminat de sa Indioteria ha estat objecte d'altres treballs anteriors (GINARD, 2004, 2008, 2009 i 2010). L'entramat en petita propietat és ben identificable durant el primer quart del segle XIX. El topònim “barri dels Indioters”, un precedent de l'actual, és el primer que apareix documentat a la primera meitat del segle XIX (1830-1841). Durant la segona meitat del segle, aquest topònim evolucionava en diverses formes (*Pla dels Indioters* i *Pla de sa Indioteria*) fins que adoptava la denominació definitiva (*sa Indioteria*). A mesura que augmentava la divisió de propietats, sense arribar a constituir un poblament concentrat, també creixia la microtoponímia.

EL PLA DELS INDIOTERS

Els anys 1830-1832 el conjunt de propietats disperses s'agrupa per primera vegada mitjançant el topònim *Barrio dels Andioters* [sic], referit al col·lectiu de la barriada. Després de 1841, el topònim primitiu “barri dels Indioters” evoluciona a *Pla dels Indioters*, documentat a partir del 1846. El nom *Pla dels Indioters* és un derivat del “barri dels Indioters” (1830-1832, 1836 i 1841), i també de la forma «*pago Cals Andiotés*» [sic],¹ però més culte i amb el complement d'un genèric molt més geogràfic. En aquest cas, tota l'àrea de l'antic Pla de Sant Llorenç, del *Pla dels Indioters*, del Pla d'en Fuster i del Pla de Son Nebot (Marratxí) és part de la conca geomorfològica del pla de Palma. La denominació *Pla dels Indioters* seria una forma toponímica construïda per assimilació a Pla de Sant Llorenç, Pla d'en Fuster i Pla de Son Nebot.

Tot seguint les referències documentals, és possible intuir l'origen i l'ampliació de l'abast territorial del nom “barri/pla dels Indioters”. La variant *Pla dels Indioters* s'inclou als registres oficials, inicialment, en relació amb establiments procedents de Son Orpina (Can Simó, 19 de gener de 1846 i 2 d'agost de 1853). Aquest fet confirmaria la tradició popular

1 En còpia d'escriptura de compra-venda de dia 12 de maig de 1877, del notari Guillem Sancho de Palma.

sobre la procedència de sa Indioteria en unes cases de Son Orpina on es criaven indiots. Al mateix temps, la denominació s'usa sobre terres procedents de Can Moranta (Can Gaspar, 21 de gener de 1846). Tant Son Orpina com Can Moranta s'han de situar dins l'àmbit de l'antic pla de Sant Llorenç. Anys més tard (1860), el nom *Pla dels Indioters* s'estenia cap a migjorn, fins al camí de Bunyola, per designar com a mínim una altra finca (Cas Pedacer) que procedia de l'antic pla o camp de Son Fuster (14 de març i 19 d'abril de 1860). En qualsevol cas, el *Pla dels Indioters* abastava una àrea situada entre els establits de Son Pons i el camí de Bunyola, uns límits que ja s'havien definit a partir dels microtopònims que constituïen el *barri dels Indioters* des del 1830.

NOVES PROPIETATS (1843-1851)

Tot just arribant a la meitat del segle XIX, entre els anys 1843 i 1851, la continuïtat dels capbreus fa possible conèixer noves divisions de propietats.² Els documents oficials tenen la característica que, a més d'incorporar el topònim *Pla dels Indioters*, la microtoponímia també hi figura, perquè els capbreus registren els topònims tant de les finques i de les propietats confrontants, com de les terres de procedència. Els capbreus es refereixen a les propietats de Cas Cabrit, Can Climent, s'Hostalet, Can Moranta, Can Simó, Cas Pedacer i Can Pere Oguer.

8 de juny de 1843. Antònia Maria Pujol, esposa d'Antoni Calafell, filla de Gabriel i d'Antònia Maria Morey, una peça de terra de **69 estadios y 30 centesimos cuadrados superficiales**, de pertinències del *Predio la Bomba* [sic], que confrontava amb la síquia de na Cerdana, amb camí de Bunyola y *por las restantes partes con dicho predio La Bomba*. La comprà a Joan Vives, en acta de 10 de maig de 1843, per dues-centes lliures mallorquines (ARM ERC 1124, f. 281v; ECR 821, f. 96v-98). Únicament hi ha una propietat que respongui a les confrontes que s'indiquen: és l'actual **Cas Cabrit**, documentada el 1841 en règim de lloguer (*Cas Cabrit Arrendatario*). Si els *estadios* s'assimilen a destres quadrats, l'extensió de la peça seria d'uns 1.230 m², superfície que es manté a l'actualitat.³ Fins i tot, l'acta de compra-venda inclou l'obligació de fer una paret que s'ha conservat de manera íntegra fins als nostres dies.

22 d'octubre de 1844. Lluç Juan, prevere, fill de Francesc i de Catalina Rubí, una peça de terra *que debe servir de camino de carro para hir a las tierras que actualmente posehe*

2 Sembla que la seqüència repetitiva dels capbreus es manté fins a 1834. Tot fa pensar que a partir de 1835 les noves capbreuacions es fan efectives només com a conseqüència de vendes o de nous establiments.

3 L'any 1837 s'abolien, en teoria i de manera oficial, les unitats de mesura tradicionals. Pocs anys abans de l'adopció oficial del sistema mètric decimal a Espanya (R O de 9 de desembre de 1852), la denominació de les mesures als documents posa de manifest la incorporació de noms d'unitats de mesura d'origen peninsular. Tot indica que la mesura de referència seria un *estadal*, que era equivalent a 4 varas de Castella (de 0,8359 m cada una); per tant, un *estadal* seria equivalent a 3,3436 m lineals. En mesures de superfície, un *estadal* seria equivalent a uns 11,1796 m² (3,3436 m x 3,3436 m). Com reflecteixen els mateixos documents, a Mallorca un *estadal* s'equiparava a la mesura tradicional del destre: *estadales vulgo destres* [sic]. Un destre superficial és equivalent a uns 17,7578 m² (4,214 m x 4,214 m), de manera que un *estadal* pròpiament seria menor que el destre. És probable que hi hagi igualment una confusió anomenant *estadio* una mesura que hauria de ser un *estado* (ètim d'un *estadal*), tot i que, en aquest cas, un *estadio* (equivalent a uns 3,80 m²) també s'hauria d'interpretar a Mallorca com una corresponència a la mesura del destre quadrat.

el denunciante teniendo de largo desde el camino Roig hasta poder entrar en dichas tierras y de ancho diez y seis palmos,⁴ de pertinències d'una quarterada, que confrontava amb la síquia de na Cerdana, amb terres del denunciant, amb les de Catalina Llinàs, muller de Rafel Barceló i amb les de les mateixes pertinències romanents a Catalina Llinàs, filla de Jaume i de Margarita Casellas, muller de Nicolau Busquets, a qui les comprà, en acta de 7 d'octubre de 1844 per quaranta lliures mallorquines. Capbrevada el 15 de maig de 1834 (ARM ERC 1124, f. 285; ECR 821, f. 207-208).

20 d'agost de 1845. Margarita Vidal, esposa d'Antoni Cañellas, filla de Bartomeu i de Joana Maria Oliver, natural de *San Marcial*, posseïa *treinta y dos estadales y un tercio*⁵ de *otro de tierra con unas casitas* (d'un quartó), de pertinències del **predio lo Hostalet**, que confrontaven *con camino nuevo que de la misma tierra queda señalado y extraído*, amb terra de Jordi Llinàs, amb la de Miquela Palou i amb la de les mateixes pertinències romanent a Pere Pericàs, qui la venia en acta d'11 d'agost de 1845, per cent cinquanta lliures mallorquines. Pere Pericàs, natural de Bunyola, posseïa la propietat per via de matrimoni, per una legítima a la dona (com a germana), procedent de l'Hostalet de Bartomeu Jaume (ARM ERC 1124, f. 287v; ECR 822, f. 74-76).

20 d'agost de 1845. Miquela Palou, esposa de Damià Tous, filla de Joan i de Miquela Morey, natural de Valldemossa, posseïa *treinta y dos estadales y un tercio de otro de tierra* (d'un quartó), de pertinències del **predio lo Hostalet**, que confrontaven *con camino nuevo que de la misma tierra queda señalado y extraído*, amb camí de Bunyola, amb terra de Margarita Vidal i amb la de Jordi Llinàs. La comprà a Pere Pericàs, en acta d'11 d'agost de 1845. La propietat procedia, per legítima a una germana, de l'Hostalet de Bartomeu Jaume (ARM ERC 1124, f. 287v; ECR 822, f. 74-76). [vegeu també capbreu posterior de 5 de desembre de 1861].

19 de gener de 1846. Jaume Enseñat duia a mitges (en *aparcería*), pròpia d'Antònia Ros, una terra i casa, *Can Simó Vey*, al **Pla dels Endiotés**, de quasi una quarterada, que confrontava amb terres de Miquel Nadal i amb les de Joana Aina Busquets, *mediante Camino Roig* (AMP AH 1975/1, f. 46).⁶ *Can Simó* és un topònim documentat l'any 1784, que té l'origen en dues quarterades establides a Joan Bauzà el 15 d'agost de 1744, procedents de Son Orpina.

21 de gener de 1846. Isabel Frau posseïa una terra i casa, *Can Gaspá o bé Can morante*, al **Pla dels Endiotés**, de dues quarterades, que confrontava amb terres de Melcion Carrió, de Lluç Masquida i de Margarita Sans; per son comte (AMP AH 1972/1, f. 14). El 1816, *Can Gaspar* era les *Cases Noves*, de Gaspar Frau, procedents de Can Moranta; l'any 1818 era *Can Gaspar*.

4 Sens dubte, és un camí per anar fins a Can Climent. Els setze pams equivaldrien a uns 3,12 m d'ample. El camí, des del camí *Roig* [sic], era paral·lel a la síquia de na Cerdana. En l'estat actual, el camí començava al Pontet, en paral·lel a Can Pere Oguer, fins a Can Climent. El traçat seria d'uns 110 metres, però suposava eixamplar notablement el camí paral·lel a la síquia. Pròpiament, Can Climent també té un portell al camí vell de Bunyola.

5 Els trenta-dos *estadales* i un terç, assimilats a destres quadrats, equivaldrien a uns 574 m², que corresponen a poc menys d'una tercera part d'un quartó.

6 Les dues referències de 19 i 21 de gener de 1846 no provenen dels capbreus, sinó de documentació municipal sobre finques rústiques —que sembla incompleta, almenys pel que fa a la zona de sa Indioteria. Interessa molt l'ús de la forma "Pla dels Indioters" als documents de l'Ajuntament de Palma.

2 de setembre de 1846. Lluç Juan, prevere, *tres septimas partes de una cuarterada y media de tierra*⁷ (de quatre quarterades i tres quartons i aquestes de set quarterades), en el **lugar llamado Cas Padasé Vey**, que confrontaven amb terres de Catalina Llinàs, amb camí de Bunyola i amb terres del denunciante, de les mateixes pertinències. La comprà a Gabriel Villalonga i altres, en acta de 16 d'agost de 1846, per cent vint lliures mallorquines (ARM ERC 1124, f. 288v-289; ECR 822, f. 53-55). [vegeu també capbreu de 26 de juny de 1834].

28 de juny de 1847. *Madalena* Galmes, filla de Joan i de *Praxedes* Frau, esposa de Miquel Salom, natural de Manacor, un trast de terra de *14 estadales*,⁸ y *ahora casas en el mismo edificadas* (de dues quarterades), en el **lugar de Cas Padasé Vey**, que confrontava amb terra de Bartomeu Jaume, amb la de Lluç Juan, prevere, amb la de Rafel Llabres i amb la romanent a Jordi Llinàs, qui l'establia en acta de 20 de juny de 1847 (ARM ERC 1124, f. 290).

14 d'abril de 1849. Josep Busquets, fill de Gabriel i de Gerònima Bover, *quinze estadios*⁹ de *tierra* (d'una quarterada, de pertinències de Son Orpina), que confrontaven amb el camí Roig, *con otro camino* i per dues parts amb terres romanents a Catalina Llinàs, sa cunyada, qui la venia en acta de 12 d'abril de 1849 (ARM ERC 1124, f. 292v).

5 de setembre de 1850. Josep Jaume, fuster, fill de Joan i de Magdalena Serra, *natural y vecino del lugar de Son Sardina, quinze estadales vulgo destres de tierra* (d'una quarterada, de pertinències de Son Orpina), que confrontaven amb el camí de la síquia de na Cerdana, amb terra de Josep Busquets i per dues parts amb terres romanents a Catalina Llinàs, viuda de Nicolau Busquets, qui l'establia en acta de 30 d'agost de 1850 (ARM ERC 1124, f. 294).

27 de setembre de 1850. Josep Jaume, fill de Joan i de Magdalena Serra, *natural y vecino del lugar de Son Sardina, quinze estadales vulgo destres de tierra* (d'una quarterada, de pertinències de Son Orpina), que confrontaven amb el camí Roig, *con otro camino*, amb terra de Catalina Llinàs i amb la romanent a Josep Busquets, qui l'establia en acta de 25 de setembre de 1850 (ARM ERC 1124, f. 294).

10 de desembre de 1850. Pere Joan Manera, fill d'Antoni i d'Antònia Maria Comas, natural d'Establiments, *diez y seis estadales*¹⁰ *vulgo destres de tierra* (d'una quarterada, de pertinències de Son Orpina), que confrontaven amb el camí Roig, amb terra de Miquel Roser, amb la de Josep Jaume i amb la de Catalina Llinàs, qui l'establia en acta de 3 de desembre de 1850 (ARM ERC 1124, f. 295v). [vegeu capbreu de 13 de febrer de 1858].

10 de desembre de 1850. Miquel Roser, fill de Pere i de Margarita Jaume, *treinta y dos estadales*¹¹ de *tierra* (d'una quarterada, de pertinències de Son Orpina), que confrontaven amb el camí Roig, amb terra de Pere Joan Manera, amb la de Maria Casellas i amb la de Catalina Llinàs, viuda, *cuya tierra tiene la servidumbre de no poder impedir que desde la azequia que hay en dicho camino pase agua por dentro de la misma para hir a la fuente de la mencionada Llinàs*, qui l'establia en acta de 3 de desembre de 1850 (ARM ERC 1124, f. 295v-296).

7 Tres setenes parts d'una quarterada i mitja serien equivalents a uns 4.566 m².

8 Catorze *estadales*, assimilats a destres quadrats, equivalen a uns 248 m².

9 Quinze *estadios*, assimilats a destres quadrats, equivalen a uns 266 m².

10 Setze *estadales*, assimilats a destres quadrats, equivalen a uns 284 m².

11 Trenta-dos *estadales*, assimilats a destres quadrats, equivalen a uns 568 m².

UN PADRÓ DE 1851

En termes col·lectius, un padró de 1851, el *Padrón general de Prestación Personal 1851* (AMP FP 675), indica la *Residencia de los contribuyentes* a través del topònim i el *Nombre de los contribuyentes, que han optado para satisfacer la prestacion personal*, en referència al cap de família i als fills mascles. L'apartat de *Jornales que les han correspondido* es divideix en [jornals]: *De hombre. Individuos de la familia. 3 rs.* [1]; *De carruajes de dos ruedas y dos caballerías mayores. 13 rs 10 ms.* [2]; *De carruajes de dos ruedas y una caballería mayor. 10 rs.* [3]; *De caballerías mayores. 6 rs.* [4], i *De caballerías menores. 5 rs.* [5]. També hi ha un apartat d'*Observaciones*.

Els contribuents de sa Indioteria estan dins la *Parroquia de San Jayme* (f. 158-169v), juntament amb els de Son Sardina. Sense considerar les propietats més grosses i tenint en compte les possibles mancances o errors d'interpretació, es comptabilitzen unes 66 famílies. Els microtopònims inclouen finques situades prop de l'actual camí 140, com Cas Llauner, La Punta, Can Alorda, Cas Sastre o La Pleta,¹² així com topònims (avui inexistents) derivats del llinatge del propietari, com Can Pericàs (vegeu també capbreus de 20 d'agost de 1845).

1851								
RESIDENCIA	NOM	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	OBS.	f.
Cana fosca	Bernardo Busquets	4						158
Can Gramanera	Andres Salom	4						158
Can Simó	José Jaume	4						158
Cas Xamarró	Vicente Busquets	4				4		158
Id.	Jayme Crespi	4				4		158
Can Siuvestra	Barte. Garau y otro	8				4	Prestó uno con la Cav ^a .	158
Can Balle	Antonio Frau	4						158
Can Simó nou	Ana M ^a Romaguera pr. otro	4						158v
Can Calet des copins	Juan Jaume pr. un hijo	4				4		158v
Cas Rectó	Jayme Tugores	4				4		158v
Can Gaspá	Isabel Frau por otros	8			4	4		158v
Can Llull morante	Lucas Mesquida pr. un hijo	4				4		158v

¹² Per altres fonts, sabem que La Pleta correspon a Cas Selleter: [26 de juliol de 1897] *Dª Dolores Gomez de Rosselló propietaria de la Pleta ó Cas Selleté* [sic] (AMP Ac 191, f. 30r – 32r).

XXIII JORNADA D'ANTROPONÍMIA I TOPONÍMIA

1851								
RESIDENCIA	NOM	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	OBS.	f.
La punta	Mateo Frau	4						158v
Can Caragol	María Oliver pr. un hijo	4		4				158v
Can caragol d'abaix	Miguel Palmer é hijo	8						158v
Can caragol petit	Guillermo Palmer	4						158v
Can Bordoy	Antonio Vallespir	4						159
Id.	Miguel Bordoy	4						159
Cas Padasé nou	Rafael Llabrés	4				4		160v
Cas ferré	Guillermo Aloy	4		4	4			160v
Casa Mestra	Bernardo Fiol	4						160v
Can Barrera	Tomas Busquets	4						160v
Can Martí	Onofre Cañellas y dos hijos	12				4		160v
Can Barrera	Miguel Palou	4				4		160v
Cas Padasé nou	Miguel Salom	4						161
Can Morante	Margta. Sans por dos hijos	8				4		161
Can Barrera	Mateo Ferrer	4						161
Can Moranta	Jayme Balaguer	4				4		161
S'hostelet nou	Antonio Cañellas	4						161
Can Morante nou	Guillermo Salom é hijo	8						161
Cana fosca	Franco. Serra por un hijo	4						161
Cas Gallet	Miguel Estela por dos hijos	8				4		161
Cana fosca	Guillermo Serra	4				4		161v
Cas Cabrit	Miguel Bosch	4						161v
Can Climent	Damian Frau	4						161v
Cana fosca	Antonio Ramis	4						161v
Cas padasé nou	Antonio Salom	4						161v
Cas Cabrit	Antonio Calafell é hijo	8		4	4			161v
Can Casetas	Ant.º Piza	4						161v
Can Morante	José Martorell	4						161v
Cas Padasé	Jorge Llinás	4						162

1851								
RESIDENCIA	NOM	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	OBS.	f.
Cana Golleu	Cat. ^a Garau por otro	4						162
La Bomba	Antonio Company	4	4			4		162
Cas Llauné	Pedro Juan Manera	4						162
Can Lluch nou	Lucas Mesquida	4						162
Cas Misé	Juan Barceló	4				4		162
Can Cayetano	Guill. ^o Mulet é hijo	8						162v
Can Barrera	Guillermo Ferrer é hijo	8				4		162v
Can Simó nou	Miguel Figuerola	4						162v
Can Brusca	Franco. Sastre	4				4		162v
Son Borrás	Gabriel Vidal é hijo	8			4			162v
Can Pere Ogué	Cat. ^a Llinás pr. un hijo	4				4		162v
La Pleta	Miguel Salamanca	4	4					162v
Can Pericás	Pedro Pericás	4				4		163
Can Barrera nou	Matias Garau	4				4		163
Cana Fosca	Gabriel Mesquida	4						163
Cas Misé	Juana Ana Canaves pr. otro	4				4		163
Can Pasquet	José Salom é hijo	8						163
Can Enrrich	Salvador Llinás	4						163
Cas Padasé	Pedro Balaguer devora SS	4						163v
Can Barrera	Bartolomé Porcell	4				4		163v
Can Alorda	Jayme Frau	4						163v
Cas Sastre	Miguel Femenias	4	4				Prestó uno sin el carro. Otro sin id. Otro id.	163v
La Bomba	Sebastian Vich	4				4		163v
Can Perelló	Mateo Carrió	4				4		163v
Cas Mestre	<i>Melchor Carrió por</i> [sic]		4		4			169v

UN PADRÓ DE 1852

L'any 1852 es repeteix el padró de prestacions, titulat *Estado general de la población de Palma y su término, con expresión de la fuerza y útiles de transporte en el año 1851* (AMP LN 2076). El topònim de la propietat és la *Residencia*. Hi consten els noms (*Nombres*, del cap de família i d'altres fills mascles), l'edat, els *Carros* [1], les *Caballerías mayores* [2], les *Caballerías menores* [3] i les *Observaciones*.

Els contribuents de sa Indioteria estan dins la *Parroquia de San Jayme* (f. 172-177v), juntament amb els de Son Sardina. Sense considerar altres propietats més grosses i alguns registres possiblement duplicats, hi consten unes vuitanta famílies.

1852								
RESIDENCIA	NOM	NOM	EDAT	[1]	[2]	[3]	OBS.	f.
Cana fosca	Bernardo Busquets		37				Prestacion	172
Can Gramanera	Andres Salom		27				Prestacion	172
Id.	Juan Busquets		30				Prestacion	172
Can Simó	José Jaume		25				Prestacion	172
Cas Chamarró	Vicente Busquets		39			1	Prestacion	172
Id.	Jayme Crespí		41			1	Prestacion	172
Can Siuvestre	Juana M ^a Jaume por	Vicente Busquets	27				Prestacion	172
Id.	Barte. Garau		40			1	Prestacion	172
		Bernardo Garau	20				Prestacion	172
Can Balle	Antonio Frau		45				Prestacion	172
Can Simó nou	Ana M ^a Romaguera por	Matias Juan	19				Prestacion	172v
Can Calet des Copins	Juan Jaume por	Bernardo Jaume	20			1	Prestacion	172v
<i>Cas Rutló</i> [sic]	Jayme Tugores		44			1	Prestacion	172v
Can Gaspar	Isabel Frau por	Melchor Frau	31		1		Prestacion	172v
		Miguel Frau	26				Prestacion	172v
Can Lluch Moranta	Lucas Mesquida por	Miguel Mesquida	30			1	Prestacion	172v
La Punta	Mateo Frau		23				Prestacion	172v

1852								
RESIDENCIA	NOM	NOM	EDAT	[1]	[2]	[3]	OBS.	f.
Can Caragol	María Oliver por	Mateo Palmer	22	1	1		Prestacion	172v
Id. de baix	Miguel Palmer		57				Prestacion	172v
		Barte. Palmer	19				Prestacion	172v
Id. petit	Guillermo Palmer		43			1	Prestacion	172v
Can Bordoy	Antonio Vallespir		37			1	Prestacion	172v
Id.	Miguel Bordoy		51			1	Prestacion	172v
Cas Padasé nou	Rafael Llabrés		40			1	Prestacion	173v
Casa Mestra	Bernardo Fiol		26					173v
Can Barrera	Tomas Busquets		27				Prestacion	173v
L'ostalet	Barte. Jaume		51	1	2	3	Prestacion	173v
Can Martí	Onofre Cañellas		50			1	Prestacion	173v
		Miguel Cañellas	21				Prestacion	173v
		Onofre Cañellas	19				Prestacion	173v
Can Barrera	Miguel Salom por	Miguel Salom	32			2	Prestacion	173v
Cas Padasé nou	Miguel Salom		38				Prestacion	173v
Can Moranta	Margta. Sans por	Barte. Mir	21			1		173v
		Miguel Mir	19					173v
Can Barrera	Mateo Ferrer		27				Prestacion	173v
Can Sion	Melchor Carrió		54	1	2	1	Prestacion	173v
		Jayme Salom	30				Prestacion	173v
Can Moranta	Jayme Balaguer		35			1	Preston. personal	173v
Hostalet nou	Antonio Cañellas		42				Prestacion	173v
Can Moranta nou	Guillermo Salom		59				Prestacion	173v

XXIII JORNADA D'ANTROPONÍMIA I TOPONÍMIA

1852								
RESIDENCIA	NOM	NOM	EDAT	[1]	[2]	[3]	OBS.	f.
		Guillermo Salom	25				Prestacion	173v
Cana fosca	Franco. Serra por	Franco. Serra	23					173v
Cas Gallet	Miguel Estela por	Juan Estela	35				Reside en Marratxí	173v
		Matias Estela	31			1	Prestacion	173v
Cana fosca	Guillermo Serra		30			1		174
Cas Cabrit	Miguel Bosch		42				Reduccion	174
Can Climent	Damian Frau		36					174
Cana fosca	Antonio Ramis		50					174
Cas padasé nou	Antonio Salom		34				Prestacion	174
Cas Cabrit	Antonio Calafell		44	1 x 1	2		Prestacion	174
		Franco. Calafell	19				Prestacion	173v
Can Casetas	Ant.º Piza		50	1			Prestacion	174
Can Moranta	José Martorell		43				Prestacion	174
Cas Padasé	Jorge Llinás		55				Prestacion	174
	Jayme Mir		52				Prestacion	174
Cana Golleu	Cat.ª Garau por	Barte. Garau	45				Prestacion	174
La Bomba	Antonio Company		54	1	2	1	Prestacion	174
Cas Llauné	Pedro Juan Manera		60				Prestacion	174
Can Lluch nou	Lucas Mesquida		30				Prestacion	174
Cas Misé	Juan Barceló		54			1	Prestacion	174
Can Cayetano	Guillermo Mulet		50					174v
		Antonio Mulet	20					174v
Can Barrera	Guillermo Ferrer		51			1	Prestacion	174v

1852								
RESIDENCIA	NOM	NOM	EDAT	[1]	[2]	[3]	OBS.	f.
		Guillermo Ferrer	20				Prestacion	174v
Can Simó nou	Miguel Figuerola		30				Prestacion	174v
Can Brusca	Franco. Sastre		43			1	Prestacion	174v
Cas Moliné	Guillermo Camps		30					174v
Son Borrás	Gabriel Vidal		52	1 de 2	2		Prestacion	174v
		Juan Vidal	21				Prestacion	174v
Can Pere Ogué	Catalina Llinás por	Jayme Busquets	20			1		174v
La Pleta	Miguel Salamanca		28	1	2		Prestacion	174v
Can Pericás	Pedro Pericás		33			1		174v
Can Chorondo	Matias Santandreu		58				Prestacion	174v
Can Federich	Pedro Juan Dols		38				Prestacion	174v
Can Barrera nou	Matias Garau		50			1	Prestacion	174v
Cana Fosca	Gabriel Mesquida		45					174v
Cas Misé	Juana Ana Canaves por	Pedro Juan Palmer	37			1	Prestacion	174v
Son Llompard	Nicolas Pizá		55	1 de 2	4			174v
		Rafael Pizá	21					174v
Can Pasquet	José Salom		57					174v
		Antonio Salom	20				Prestacion	174v
Son Pons	Barte. Pons		57	2 – 1 de 2 y 1 de 1	6	1		174v
Can Enrich	Salvador Llinás	ahora Sebn. Compañy	60	1	2		Prestacion	174v
Cana Fina	Miguel Bordoy		50			1	Prestacion	174v

1852								
RESIDENCIA	NOM	NOM	EDAT	[1]	[2]	[3]	OBS.	f.
Cas Padasé	Pedro Balaguer		34				Prestacion	174v
Can Barrera	Barte. Poncell		29			1	Prestacion	174v
Can Alorda	Jayme Frau		32				Prestacion	174v
Cas Sastre	Miguel Femenia		36	1	2		Prestacion	175
La Bomba	Sebastian Vich		38		4	1		175
Can Perelló	Mateo Carrió		48			1	Prestacion	175
Cas Mestre	Melchor Carrió			1 de 2	3		Prestacion	177v
Cas Padasé	Montserrat Barceló		32				Prestacion	177v
Can Enrich	Sebastian y Juan Company			1 de dos	2		Prestacion	177v
Can Moranta	Jaime Balaguer y Ribot		73			1	Prestacion	177v

UN PADRÓ DE 1853-1854

Els padrons de prestacions de 1851 i de 1852 tenen continuïtat els anys 1853-1854 a través d'un *Estado general de la población de Palma y su término, con expresión de la fuerza y útiles de transporte en el año de 1853 y 1854* (AMP LN 2077). El topònim de la propietat és la *Residencia*. També hi consten el nom (*Nombres*), els homes (*Varones*) [1], els *Carros* [2], les *Caballerías mayores* [3] i les *Caballerías menores* [4].

Els topònims corresponents a sa Indioteria estan dins el *Distrito 7º* (f. 281-284), on hi figuren, en total, uns 178 registres que s'han de situar entre el camí d'Inca i el camí de Sóller. A la selecció, a més dels microtopònims coneguts, és possible identificar peces de terra, algunes de les quals provenen de Son Nicolau, situades a migjorn del camí de Bunyola, com Ca ses Aucelles, Son Nicolau o Can Casetes, que també s'han de vincular a sa Indioteria, així com la toponímia de les peces procedents de Son Pons, juntament amb la inclusió de propietats grans. En total, es fa referència a unes noranta famílies.

1853-1854						
RESIDENCIA	NOM	[1]	[2]	[3]	[4]	FOLI
[...]						
Son Moll	Amador Calafat	1	1 de 2 1 de 1		1	281
[...]						
Ca Sausella	Ant.º Jaume por 3 hijos	3				282
Id.	Ant.º Coll	1			1	282
Son Nicolau	Matias Monserrat	1	1 de 2		1	282
Can Casetas	Miguel Salom	1			1	282
Can Barrera	Matias Grau	1			1	282
Id.	Barte. Ponsell	1			1	282
Id.	Guillermo Ferrer	1			1	282
Can Gofis Nou	Mateo Ferrer	1				282
Can Gramanera	Miguel Salom	1			1	282
Id.	Juan Busquets	1			1	282
Id.	Andres Salom	1			1	282
Can Franco. des Porcho	Magda. Bordoy por su hijo	1			1	282
Id.	Guillermo Serra	1				282
Ca-na fosca	Bernardo Busquets	1				282
Id.	Gabriel Cañellas	1				282
Id.	Gabriel Mesquida	1				282
Cas Chamarro	Jayme Crespí	1				282
Id.	Vicente Busquets	1				282
Id.	Juana Mª Jaume por su hijo	1				282
Id.	Tomas Busquets	1				282
Can Silvestre	Barte. Garau y su hijo	2			1	282
Can Calet des Copins	Juan Jaume por su hijo	1			1	282
Id.	Ana Mª Romaguera por su hijo	1			1	282
Son Hugo	Gabriel Salas	1	1 de 2 1 de 2			
Son Real	Miguel Figuerola	1			1	282v
Can Santandreu	Jayme Llabrés [La persona tiene 61 años]	1			1	282v

1853-1854						
RESIDENCIA	NOM	[1]	[2]	[3]	[4]	FOLI
Can Simo	José Jaume	1				282v
Can Balle	Jayme Tugores	1			1	282v
Id.	Anto. Frau	1				282v
Can Balle nou	Jayme Mir	1			1	282v
Son Gotleu	Barte. Grau	1			1	282v
Can Balle	Anto. Ramis	1				282v
Can Bañeta	Sebastian Vich	1				282v
Can Cayetano	Guillermo Mulet	1				282v
Can Barrera	Juan Busquets	1				282v
La Bomba	Melchor Vich	1	1 de 2		1	282v
Cas Cabrit	Anto. Calafell y su hijo	2	2 de 1			282v
Cas Padasé	Jorge Llinás	1			1	282v
Id.	Miguel Roig	1				282v
Cas Padasé Nou	Pedro Balaguer	1				282v
Id.	Rafael Barceló por su hijo	1			1	282v
Can Jaques	Esteban Busquets	1			1	282v
Id.	Anto. Salom	1				282v
Cas Padasé	Rafael Llabrés	1			1	282v
Id.	Miguel Salom	1				282v
Hostalet nou	Anto. Cañellas	1				282v
Hostalet	Barte. Jaume	1	1 de 2		1	282v
Can Perelló	Mateo Carrió	1			1	282v
Cas Mestre	Melchor Carrió	1	1 de 2			282v
Can Sion Petit	Melchor Carrió	1	1 de 2		1	282v
Can Federich	Pedro Juan Dols	1				282v
Can Gallet	Miguel Estela por su hijo	1			1	283
Id.	Anto. Pons	1				283
Can Pere Ogué	Catalina Llinás por su hijo	1			1	283
Moli de la bomba	Bernardo Fiol	1				283
Can Caragol	Guillermo Palmer	1			1	283
Id.	Guillermo Palmer	1				283

1853-1854						
RESIDENCIA	NOM	[1]	[2]	[3]	[4]	FOLI
Can Marti	Sebastián Compañy y otro	2	1 de 2			283
Ca Mestre Casetas	José Salom y su hijo	2			1	283
Can Roig	Margta. Sans por su hijo	1			1	283
Can Lluch Moranta	Lucas Mesquida por su hijo	1			1	283
Can Lluch nou	Lucas Mesquida	1				283
Can Gramanera	Guillermo Salom por su hijo	1			1	283
Can Curt	Jayme Balaguer	1				283
Id.	Jayme Balaguer [<i>La persona inutil</i>]	1			1	283
Can Moranta	Jayme Balaguer	1			1	283
Can Gaspar	Isabel Frau por 3 hijos	3		1		283
Can Moranta	Pedro José Martorell	1			1	283
Son Alegre	Gabriel Magraner	1	1 de 1			283
Son Borrás	Gabriel Vidal y su hijo	2	1 de 2			283
Can Ferré	Guillermo Aloy	1	1 de 1		1	283
Cas Sastre	Miguel Femenia	1	1 de 2		1	283
Cas Salleté	Miguel Salamanca	1	1 de 2			283
Son Pons	Barte. Pons	1	3 de 2		1	283
Son Llompard	Nicolas Pizá y su hijo	2	1 de 2			283
Torre de Son Ferragut	Felipe Cañellas	1			1	283
Cas Misé	Juan Barceló	1			1	283
Id.	Pedro Juan Palmer	1			1	283
Cas Llauné	Pedro Juan Manera	1			1	283v
<i>Calorde</i> [sic]	Jayme Frau	1			1	283v
Can Casetas	Anto. Pizá	1	1 de 2	1	1	283v
Son Pardo	D. Gabriel Cabot por	-	2 de 1	1	1	283v
[...]						
Son Llorens vey	Matias Frau	1	1 de 1			283v
Cas Sort	Jayme Pallicer y su hijo	2			1	283v
Rafal de Son Llorens	Barte. Fullana por dos hijos	2	1 de 2 1 de 1		1	283v
Can Veritat	Pedro Pericás	1			1	283v

1853-1854						
RESIDENCIA	NOM	[1]	[2]	[3]	[4]	FOLI
Son Llorens nou	José Martorell	1			1	283v
Son Daviu	Miguel Sabater	1				283v
Son Arpina	Barte. Oliver	1	1 de 2 1 de 1			283v
Son Rigo	Onofre Cañellas y dos hijos	3	2 de 2 1 de 1	1		283v
[...]						
La Punta	Mateo Frau	1				284
Son Castelló	Anto. Mas	1	1 de 2		1	284
Can Barrera nou	Jose Busquets	1			1	284
[...]						

ALTRES CAPBREUS (1853-1861)

El registre de capbreus segueix des de l'any 1853 fins al 1861. Sembla que des del 1835 les noves capbrevacions es fan només com a conseqüència de vendes o de nous establiments. Les terres de Can Caragol i Cas Pedacer se situen en origen en el *pla de Son Fuster* (capbreus de 2 d'agost de 1856 i de 6 de juliol de 1858), tot i que Cas Pedacer passa a situar-se immediatament després en el *Pla dels Andioters*, o *Andiotés* [sic] (capbreus de 14 de març i 19 d'abril de 1860). En aquest cas, la síquia de na Cerdana aportaria un criteri de separació. Entre 1853 i 1861, els capbreus i les divisions de propietats fan referència a noves peces de terra de Can Simó, Cas Ximarró, Can Caragol, Ca na Fosca, Cas Pedacer i s'Hostalet.

2 d'agost de 1853. Anna Maria Romaguera, viuda de Martí Frau i esposa actual de Guillem Company, filla de Joan Baptista i d'Anna Maria Cañellas, posseïa *una casita que antes hera establo o cavalleria y seis o siete estadales*¹³ *de tierra, o lo que sea, y el derecho de sacar agua de la fuente que existe frente la casa, con la servidumbre de dar camino de carro a Juana Ana Juan y á los suyos para hir a la tierra que le queda de las mismas pertenencias, sita en dicho termino llamada can Simo nou y lugar llamado Pla des Endiotes* [sic], que confrontava amb terra de la denunciante, amb la dels hereus de Jaume Santandreu i amb la romanent a Joana Anna Juan, que havia venut la peça de terra en acta d'1 d'agost de 1853 (ARM ERC 1124, f. 344).

23 d'agost de 1855. Miquel Oliver, *del comercio*, fill de Joan i de Beneta Moll, mig quartó de terra *con casas en el existentes*, situat en el *parage de Son Orpina*, que confrontava amb Son Orpina, amb terra de Catalina Blanch de les mateixes pertinències, amb la dels

13 Set *estadales*, assimilats a destres quadrats, equivalen a uns 124 m².

hereus de Joan Jaume *Quelet des Copins*, amb terra **llamada la Real y con otra llamada Can Santandreu**. La comprà a Isabel Maria Orell i altres en acta de 18 d'agost de 1855 (ARM ERC 1124, f. 394).

2 d'agost de 1856. Josep Busquets, fill de Gabriel i de Gerònima Bover, mitja quarterada de terra (d'una quarterada i mitja), *con la servidumbre de dar camino de carro á Jayme Crespi y á Catalina Colom y á los suyos, llamada Can Caragol en el lugar de Son Fuster*, que confrontava per dues parts amb terra de **la Bomba**, amb la de les mateixes pertinències de Jaume Crespi i amb la de Melcior Carrió. La comprà a Coloma Pou en acta de 29 de juliol de 1856 (ARM ERC 1124, f. 422).

2 d'agost de 1856. Jaume Crespi, fill de Sebastià i de Maria Salom, mitja quarterada de terra (d'una quarterada i mitja), situada en el *lugar de Son Fuster, llamada Can Caragol, con la servidumbre de dar camino de carro á Catalina Salom y sucesores*, que confrontava amb terra de Melcior Carrió, amb la de **la Bomba** i amb la de les mateixes pertinències de Josep Busquets y de Catalina Salom. La comprà a Coloma Pou en acta de 29 de juliol de 1856 (ARM ERC 1124, f. 423).

30 d'agost de 1856. Damià *Rebasa, hijo de otro y de Pabla Mulet*, natural de Vallde-mossa, mig quartó de terra *con casa y demas sus pertenencias*, situat al lloc **llamado ca ne Fosca**, que confrontava amb terra de les mateixes pertinències dels hereus de Melcior Juan, amb la de **la Bomba** i amb la de Bartomeu *Barrera* i amb la de Catalina *Barrera*. La comprà a Anna Frau, viuda, en acta de 28 d'agost de 1856 (ARM ERC 1124, f. 424). [vegeu capbreu de 27 d'agost de 1857].

8 de novembre de 1856. Anna Maria Romaguera, esposa de Guillem Company, filla de Joan Baptista i d'Anna Cañellas, una quarterada de terra, que confrontava amb la síquia de na Cerdana, amb terra de Melcior Carrió, amb la de Jaume Tugores i amb la romanent a Onofre Cañellas, qui la venia en acta de 7 de novembre de 1856 (ARM ERC 1124, f. 435).

27 d'agost de 1857. Joan Busquets, fill de Gabriel i de Gerònima Bover, mig quartó de terra *con casas denominadas cana Fosca y demas sus pertenencias*, que confrontava amb terra de les mateixes pertinències dels hereus de Melcior Juan, amb la de **la Bomba** i amb la de Bartomeu *Barrera* i amb la de Catalina *Barrera*. La comprà a Damià Rebasa, en acta de 25 d'agost de 1857 (ARM ERC 1124, f. 458). [vegeu capbreu de 30 d'agost de 1856].

4 de setembre de 1857. Josepa Sastre, esposa de Pau Martorell, filla de Josep i de Margarita Aloy, posseïa *la cuarta parte del vertiente de la casa y tierra de la parte de Poniente llamada Can Caragol, ó sea la octava parte de la íntegra finca*, que confrontava amb **la Bomba** y *con la otra tierra y casa de las mismas pertenencias*. La comprà a Miquel Palmer, en acta de 31 d'agost de 1857 (ARM ERC 1124, f. 459).

4 de setembre de 1857. Josepa Sastre, esposa de Pau Martorell, filla de Josep i de Margarita Aloy, posseïa *el tendido ó la trasera de la casa rustica denominada Can Caragol, más la mitad a la parte de Levante de la tierra de la misma propiedad y ademas la parte que corresponde a Guillermo Palmer por sucesion intestada de su hijo Guillermo*, que confrontava amb terra de Melcior Carrió, amb la de **la Bomba**, amb la síquia de na Cerdana y *con la restante casa y tierra*. La comprà a Guillem Palmer, en acta d'1 setembre de 1857 (ARM ERC 1124, f. 459).

13 de febrer de 1858. Isabel Maria Salom, esposa de Teodor Muntaner, filla de Guillem i de Magdalena Jaume, trenta-dos *estadales* de terra (d'una quarterada), que

confrontava amb el camí Roig, amb terra de Pere Joan Manera, amb la de Catalina Llinàs de **can Pera Ogué** [sic] i amb la de Maria Casellas. La comprà a Miquel Roser, en acta de 12 de febrer de 1858 (ARM ERC 1124, f. 481). [vegeu capbreu de 10 de desembre de 1850].

6 de juliol de 1858. Rafel Llabrés, fill de Josep i d'Antònia Font, natural d'Establiments, trenta¹⁴ *estadales vulgo destres* de terra, situats al **pla de Son Fuster**, de pertinències de la terra *llamada Cas Padacé, con camino de á pié y á caballo desde el dia 29 de setiembre hasta después de la siega y de carro durante el restante del año por dentro la tierra de Jorge Llinàs, que confrontava con tierra y casa de Miquel Salom, con tierra y casa de Antonio Salom, con tierra can Climent* i amb la romanent a Jordi Llinàs, que l'havia establert en acta d'1 de juliol de 1858 (ARM ERC 1124, f. 500).

6 de juliol de 1858. Antoni Salom, fill de Miquel i de Margarita Bordoy, trenta *estadales vulgo destres* de terra, situats al **pla de Son Fuster**, de pertinències *de tierra y casas llamadas Cas Padacé, con camino de á pié y á caballo desde el dia 29 de setiembre hasta después de la siega y de carro durante el restante del año por dentro las tierras de Jorge Llinàs, que confrontava con casas y corral de Rafael Llabrés, con tierra can Climent* i amb la romanent a Jordi Llinàs, que l'havia establert en acta d'1 de juliol de 1858 (ARM ERC 1124, f. 501).

31 de gener de 1860. Sebastiana i Margarita Balaguer, filles de Joan i de Joana Maria Casellas, un quartó de terra, *ó lo que sea, de doble número*, que confrontava amb un altre quartó de les mateixes pertinències de les denunciants, amb terra de *D. Lucas Juan Pro.*, amb la de Catalina Llinàs, amb la de Joan Muntaner y *con camino* [sic]. La compraren a Margarita Frau mitjançant escriptura de 28 de gener de 1860 (ARM ERC 1124, f. 541).

14 de març de 1860. Bernat Jaume, fill de Joan i de Magdalena Serra, posseïa *dos trastes de tierra de estension, cada uno, de diez y seis destres*, situats en el *lugar llamado Cas Padesé vell en el Pla dels Andiotés*, que confrontaven amb terra de Miquel Barceló, amb la d'Antoni Barceló, amb la de Bàrbara Serra y *con camino llamado de la acequia de ne Cerdana*. Comprats a Monserrate Barceló, en acta de 14 de març de 1860 (ARM ERC 1124, f. 546).

19 d'abril de 1860. Miquel Barceló, casat, fill de Rafel i de Catalina Llinàs, posseïa *dos trastes de tierra de estension cada uno de diez y seis estadales*, situats en el *lugar nombrado Cas Pedasér vell en el Pla dels Andioters*, que confrontaven amb terra del denunciante, amb la d'Antoni Barceló de les mateixes pertinències, amb la de Bàrbara Serra y *con camino de la acequia de ne Cerdana*. En virtut de permuta feta amb Bernat Jaume mitjançant escriptura de 19 d'abril de 1860 (ARM ERC 1124, f. 547).

19 d'abril de 1860. Bernat Jaume, casat, fill de Joan i de Magdalena Serra, posseïa *dos trastes de tierra de estension de veinte estadales¹⁵ cada uno*, situats en el *lugar llamado Cas Pedasér vell en el Pla dels Andioters*, que confrontaven *con camino de la acequia de ne Cerdana*, amb terra de *D. Lucas Juan Pro.* per dues parts i amb terra de Miquel Barceló, amb qui havia fet la permuta mitjançant escriptura de 19 d'abril de 1860 (ARM ERC 1124, f. 548).

14 Trenta *estadales*, assimilats a destres quadrats, equivalen a uns 533 m².

15 Vint *estadales*, assimilats a destres quadrats, equivalen a uns 355 m².

5 de desembre de 1861. Bernat Jaume, fill de Joan, difunt, i de Magdalena Serra, que viu, natural de Valldemossa, posseïa *una pieza de tierra de estension de treinta y dos estadales y un tercio de otro con casas en ella edificadas* (d'un quartó), de pertinències del **predio lo Hostalet**, que confrontaven *con camino nuevo que de la misma tierra queda señalado y extraído*, amb camí de Bunyola, amb terra de Margarita Vidal i amb la de Jordi Llinàs. La comprà a Miquela Palou mitjançant escriptura de 5 de desembre de 1861 (ARM ERC 1124, f. 600). [vegeu capbreu de 20 d'agost de 1845].

EL PLA DELS INDIOTERS (1860)

L'any 1860, els registres estadístics oficials de l'Estat, a través del *Nomenclàtor d'Espanya*, certifiquen l'existència de la barriada de sa Indioteria, identificada amb el nom *Pla dels Indioters*. En concret, el *Caserío* anomenat *Plá d'els Indioters (paveros)* [sic] hi consta ben definit i amb entitat pròpia. És significatiu el registre del topònim *Pla dels Indioters* juntament amb la traducció castellana de «*paveros*». Les confusions i les dificultats per assimilar el nom de sa Indioteria per part de persones de parla castellana, sobretot peninsulars, s'han mantingut fins a l'actualitat.

Tot i que el *Plá d'els Indioters (paveros)* [sic] apareix al *Nomenclàtor* de 1860,¹⁶ el registre estadístic inclou igualment llocs, possessions i cases en disseminat, entre els quals s'identifiquen, per exemple, *Ca'n Alorda*, *Son Castelló*, *Son Llompарт*, *Son Cladera*, *Son Fuster*, *Son Nicoláu* o *Son Reus*, al municipi de Palma, o *Cabana (La)* i *Son Maciá*, a Marratxí.

El *Nomenclàtor* anterior, de 1858, derivat del primer cens oficial de l'època estadística, no és ni tan detallat ni tan concret: a Palma s'identifica el *Caserío* de Son Sardina (1.520 habitants); a Marratxí, el *Caserío* de Son Nebot (221 habitants).¹⁷ Més endavant, el *Nomenclàtor* de 1873 és igualment poc precís; a Palma hi apareix el *L. [Lugar]* de Son Sardina, a 6,9 km de distància de la capital, format per un total de 25 edificis: 21 habitatats constantment, 3 de manera temporal i 1 deshabitat (amb 4 edificis d'un pis, 19 de dos i 1 de tres pisos, a més d'una edificació inclosa en la denominació *Albergues ó sea barracas, cuevas, chozas, etc.*), mentre que l'any 1873, a Marratxí, Son Nebot no hi consta.¹⁸

Segons el *Nomenclàtor* de 1860, el *Caserío* del *Plá d'els Indioters (paveros)* [sic] estava format per un total de 118 edificis; 108 habitatats permanentment, 5 habitatats de manera temporal i 5 deshabitatats; hi havia 69 edificis d'un pis, 48 de dos pisos i 1 de tres pisos. Una

16 *Nomenclàtor que comprende las poblaciones, grupos, edificios, viviendas, albergues, etc., de las cuarenta y nueve provincias de España*; ... Madrid. Imprenta de José María Ortiz, 1863. Pàgines 355-357.

17 *Nomenclàtor de los pueblos de España, formado por la Comision de Estadística General del Reino*. Madrid. Imprenta Nacional, 1858. Pàgina 114.

18 *Nuevo Nomenclàtor de las ciudades, villas, lugares y aldeas de las cuarenta y nueve provincias de España, con arreglo á la division territorial vigente en 1º de julio de 1873; publicado por el Instituto Geográfico y Estadístico*. Madrid. Imprenta Nacional, 1876. Pàgina 70.

nota a peu de plana [(c)] especifica que «(c) *Este caserío está diseminado por la comarca que lleva su nombre; sus viviendas distan de la cabeza del distrito 2.600 metros la mas próxima, y 5.572 la mas remota*». ¹⁹

EL PLA DE SA INDIOTERIA

Durant la segona meitat del segle XIX es documenta igualment la forma toponímica de *Pla de sa Indioteria*, derivada clarament de *Pla dels Indioters* i que seria també un precedent de l'actual nom de *sa Indioteria*. L'obra de l'arxiduc Lluís Salvador Iloa les excel·lències de les patates del *Pla de S'Indioteria* [sic] entre les millors de Mallorca: «[...] *Cuentan entre las mejores de la isla del término de Palma, en particular, las del **Pla de S'Indioteria** próximo al Pont d'Inca. [...]*» (ARCHIDUQUE, edició 1982-1993, V: 330-331).

Així mateix, l'any 1882, Pere d'Alcàntara Penya feia ús del nom “*es plá de s'Indioteria*” [sic] per referir-se, en un sentit ampli, a la plana que situava entre s'Esgleietta i l'abeurador d'Ítria (extramurs, prop de la porta Pintada, al començament del carrer 31 de Desembre, de Palma). ²⁰

UNS ANYS DE TRANSICIÓ (1860-1869)

A la primera meitat del segle XIX, les peces de terra documentades consoliden l'estructura en petita propietat. A partir de 1835 es produeix un augment notable de les divisions, per compra-venda o per nou establiment. Les segregacions segueixen un ritme aproximat d'una per any, amb un moment significatiu que s'ha de situar entre els anys 1850 i 1860. Les mesures superficials són força variables; un trast “tipus” podria ser el de setze destres o el de trenta-dos destres, sempre mantenint una tipologia d'assentaments en disseminat sense arribar a constituir un poblament concentrat. Les causes de la divisió de la propietat, excepció feta de les successions hereditàries, poden ser múltiples, però una seria la penúria econòmica en un cas de viduitat prematura, per exemple.

La forma toponímica *Pla dels Indioters* es documenta per primera vegada l'any 1846 sobre terres procedents de Son Orpina, tot confirmant la tradició popular sobre l'origen de sa Indioteria (“unes cases de Son Orpina on criaven indiots”). Això no obstant, en documents posteriors (de 1860), el nom s'estén cap al camí de Bunyola per designar peces de terra de

19 D'acord al mateix *Nomenclátor* de 1860, el *Caserío del Plá d'en Fuster*, situat a 5,4 km de distància de la capital, estava format per un total de 60 edificis; 58 habitatges constantment i 2 de manera temporal, amb 26 edificis d'un pis, 33 de dos pisos i 1 de tres pisos. Al terme de Marratxí, el *Caserío de Son Nebot*, situat a 5,2 km de l'Ajuntament, estava format per un total de 61 edificis; 53 habitatges constantment, 6 de manera temporal i 2 deshabitatges; hi consten 11 edificis d'un pis, 45 de dos pisos, 3 de tres pisos i dos *Albergues ó sea barracas, cuevas, chozas, etc.*

20 PEP D'AUBENA [pseudònim de Pere d'Alcàntara Penya] (1882) “Es ferro-carril mallorquí” a *L'Ignorancia*, núm. 186, pàg. 3-4 (30 de desembre de 1882) (Vegeu concretament pàg. 3).

Cas Pedacer que provenen de l'antic Son Fuster. El topònim *Plá d'els Indioters* (*paveros*) [sic] és el registrat pel *Nomenclátor de España* de 1860.

El nom *Pla dels Indioters* és una evolució de l'anterior “barri dels Indioters” (i també de “Cals Indioters”), amb la incorporació d'un genèric més geogràfic. Tota l'àrea de l'antic Pla de Sant Llorenç, del Pla dels Indioters, del Pla d'en Fuster i del Pla de Son Nebot (Mar-ratxí) forma part de la conca geomorfològica del Pla de Palma.

Els anys centrals del segle XIX s'han de considerar un moment de transició que acaba de consolidar l'estructura territorial i humana de sa Indioteria. A pesar del manteniment d'una bona part dels microtopònims, els petits canvis també s'intueixen a través de la toponímia. Per exemple, en un altre padró de Palma de 1865-1866 hi figura, en particular, una *Taberna nova*, que s'ha de situar prop de l'actual creuer de camins del Pontet.²¹ El microtopònim de la nova *taverna* [“botiga on es ven vi a la menuda”] aporta indicis que són útils per reforçar el criteri de centralitat del Pontet, un indret també bàsic per a la distribució de l'aigua de la síquia de na Cerdana entre els regants de sa Indioteria. Per altra part, en relació al topònim major de la barriada, els noms “barri dels Indioters” i *Pla dels Indioters*, igualment *Pla de sa Indioteria*, tenien una vida curta, sense arribar a consolidar-se, i acabaven evolucionant cap a la denominació definitiva de *sa Indioteria*, que es documenta per primera vegada l'any 1869.

BIBLIOGRAFIA

- GINARD BUJOSA, Antoni (2004) “Sa Indioteria. Un cas de pervivència d'un topònim popular”. A PLANISI GILI, Hermínia; ROSSELLÓ GAIÀ, Margalida (Coord.) *Sobre Onomàstica. Jornades d'Antroponímia i Toponímia (1993-2002)*. Palma: Universitat de les Illes Balears. Pàg. 305-316.
- GINARD BUJOSA, Antoni (2008) “Toponímia en disseminat a la perifèria de Palma: sa Indioteria, segle XVIII”. A BASSA I MARTÍN, Ramon; PLANISI GILI, Hermínia; VALLÈS MORAGUES, Aina (Coord.) *XX Jornada d'Antroponímia i Toponímia (La Real, 2007)*. Palma: Universitat de les Illes Balears. Pàg. 73-100.
- GINARD BUJOSA, Antoni (2009) “Toponímia en disseminat a la perifèria de Palma (II): sa Indioteria, 1784-1831”. A BASSA I MARTÍN, Ramon; LATORRE SÁNCHEZ, Francesca; PLANISI GILI, Hermínia (Coord.) *XXI Jornada d'Antroponímia i Toponímia (Santa Maria del Camí, 2008)*. Palma: Universitat de les Illes Balears. Pàg. 13-67.

21 El padró de Palma dels anys 1865-1866 (*Año económico de 1865 á 1866*) és el *Padron general de los carruajes y caballerías existentes en esta ciudad y su término* (AMP FP 688/2). Dins la *Parroquia de Sn Jaime* (sense foliar), registra els topònims de les propietats i el noms dels propietaris que corresponen a la zona de sa Indioteria i Son Sardina. Com a casos concrets, a continuació de *Cn Pere Ogué*, de Gabriel Busquets, hi figura una *Taberna nova*, de Miguel Pascual. A més, després de *Cn Pereyó*, de Mateu Carrió, hi ha *Ca se Viude*, de Catalina Palmer.

GINARD BUJOSA, Antoni (2010) “Toponímia en disseminat a la perifèria de Palma (III): el barri dels Indioters (1830-1841)”. A BASSA I MARTÍN, Ramon; LATORRE SÁNCHEZ, Francesca (Coord.) *XXII Jornada d'Antroponímia i Toponímia (Pollença, 2009)*. Palma: Universitat de les Illes Balears. Pàg. 27-57.